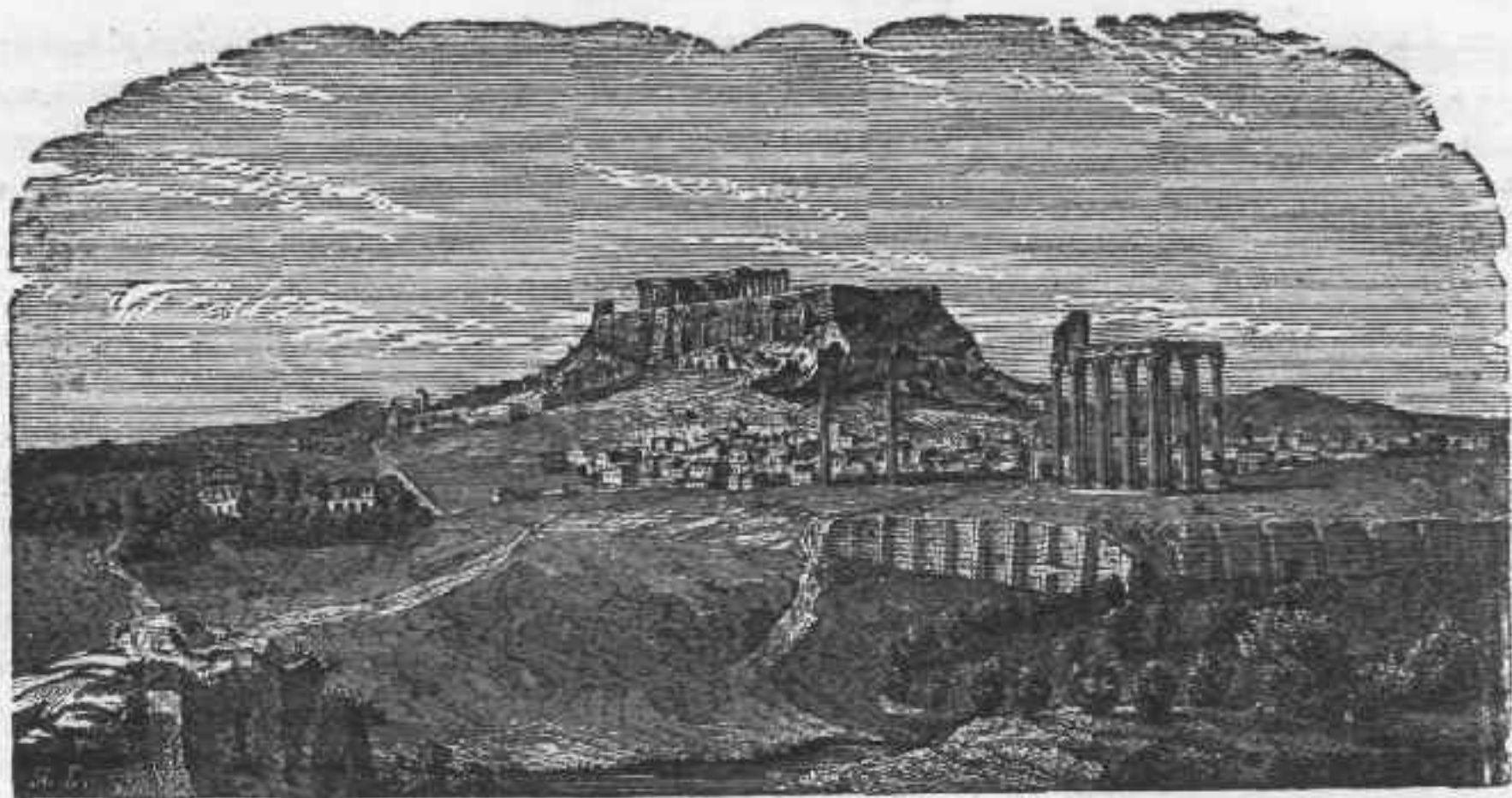

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, 1864.

ΤΟΜΟΣ ΙΑ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 334.

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΝ ΤΗ ΔΥΣΕΙ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

Ἡ νεωτέρα κοινωνία.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλ. 326.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ΄.

Σκέψεις περὶ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως
καὶ δεκαετῆς προγραφῆς.

Ἀλλὰ καὶ ὁ πολιτικὸς βίος τῆς Κ. Στάελ εἶναι
ἀξιοπερίεργος ὅσον καὶ ὁ φιλολογικὸς.

Καθὼς τὸ σύγγραμμα *Περὶ τῆς Γερμανίας* εἶναι
ἡ θρησκευτικὴ διαθήκη τῆς Κ. Στάελ, οὕτω καὶ αἱ
Περὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως σκέψεις (1) εἶναι
τὸ τελευταῖον συμπέρασμα τῶν περὶ κυβερνήσεως
ιδεῶν αὐτῆς. Παρατηρήσαμε μετὰ προσοχῆς τὰ με-
γάλα γεγονότα ὅσα ἐπ’ αὐτῆς συνέβησαν, κατέλιπε
τοῖς μεταγενεστέροις ἀξιόλογον ἐκτίμησιν ἀνθρώπων
τε καὶ πραγμάτων. Ναὶ μὲν τὸ πόνημα τοῦτο δὲν
εἶναι ἄμοιρον ἐλαττωμάτων, καὶ πολλάκις ἀπαντῶ-
μεν ἐν αὐτῷ ἀπερισκέπτους ἀντιπαθείας καὶ θαυ-
μασμοὺς, ἀπαντῶμεν ὁμοίως τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἄκραν

λατρείαν τῆς ἐλευθερίας, ζωηρὰν ὅσω καὶ ἡ τῆς Κ.
Beecher-Stowe. Ἡ *Καλόβη* τοῦ Θωμά καὶ ὁ Dred
εἶναι πονήματα ἀληθῶς χριστιανικά καὶ εὐαγγελικά.
Ὁ συγγραφεὺς μόνην φιλοσοφίαν ἔχει τὸ κήρυγμα
ἐπὶ τοῦ ὕρου. Τὸ Εὐαγγέλιον ἐνέπνευσε τῇ Κ.
Beecher-Stowe ἀκατανόητον μῖσος κατὰ τῆς τυ-
ραννίας, ὑφ’ ὅποιανδήποτε μορφήν καὶ ἂν ἐνεργῇται.
Δημοκρατίς οὐσα, ὥς καὶ ἡ Κ. Ρολάν καὶ ἡ Κ. Κον-
δορσέ, ὑπερέχει ὁμοίως αὐτῶν κατὰ τοὺς τρόπους τῆς
ἐνεργείας· ἀποστίνεται πρὸς τε τὸ θρησκευτικὸν αἵ-
σθημα καὶ πρὸς τὸν νοῦν. Ἄν θέλει μόνον νὰ πείσῃ
τοὺς ἀναγνώστας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ αὐτοῖς τὸ
πάθος τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας. Τὰ συγ-
γράμματα αὐτῆς δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἔργα
φιλολογικὰ, ἀλλ’ ὡς πράξεις!

Ἐνδοξον εἶναι ὅτι γυνή, εἰς ἣν καὶ αὐτὸς ὁ 12΄
αἰὼν ἤρνεϊτο πᾶσαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς τύχης τῶν ἔ-
θνῶν, ὅτι ἡ γυνὴ αὕτη, λέγω, κατέφερεν εἰς τὴν δου-
λείαν πληγὴν τόσο γενναίαν, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ἐ-
μισήθη.

Αἱ πολιτικαὶ ἰδέαι τὰς ὁποίας ἡ Κ. Στάελ παρέ-
λαβε παρὰ τῆς οἰκογενείας αὐτῆς ἦσαν ἀσυμβίβασ-
τοι πρὸς τὸ σύστημα τῆς αὐτοκρατορίας· ἡ συγ-
γράψασα τὴν *Κόρινθαν* δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχεστέρα
τῶν πλέον διακεκριμένων συγγραφέων τῆς ἐποχῆς
ἐκείνης, ἥτοι τοῦ Chateaubriand, τοῦ Népomucène

(1) Ἐδημοσιεύθησαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς.

cène Lemercier, τοῦ Ducis καὶ τοῦ Delille. Εἰς τὰς ἀπολύτους κυβερνήσεις ἀρκεῖ φιλολογία ἐκφράσεων μὴ διεγείρουσα ἰδέας, ἀλλ' ἀπλῶς χρησιμεύουσα πρὸς τοὺς ἀργοὺς ὡς τρόπος διατριβῆς. Ἐπειδὴ ὁμοίως ἡ Κ. Στάελ ἐννοεῖ ἄλλως πῶς τὴν ἀξιοπρέπειαν τῶν γραμμάτων, ἡ αὐτοκρατορία ἐγένετο αὐτῇ πρόξενος σειρᾶς θλίψεων, τὰς ὁποίας διηγῆθη μετὰ ζωνηρότητος ἐν τῷ συγγράμματι τῷ ἐπιγραφομένῳ *Δέκα ἔτη προφητείας*. Δυστηρὸν μόνον ὅτι τὸ ὥραϊον τοῦτο πόνημα ἀσχημίζεται ὑπὸ τινων ὑπερβολῶν. Τὸ κατ' ἐμὲ, ὁμολογῶ ὅτι οὔτε τοὺς θρήνους τῆς Κ. Στάελ διὰ τὴν εἰς Κόππετ ἐξορίαν αὐτῆς ἐννοῶ, οὔτε τὴν ἐπιμονὴν αὐτῆς ὅπως μείνῃ ἐν Παρισίοις, ἀλλ' οὔτε τὸν ἐνθουσιασμόν αὐτῆς διὰ « τὴν αὐλακα τῆς ὁδοῦ du Bac. » Ναὶ μὲν ἐννοῶ τὴν λύπην Γάλλου ἀποπεμπομένου ἀπὸ τῆς πατρίδος αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ πατήρ τῆς Κ. Στάελ ἦτο Γενουαῖος ἡ δὲ μήτηρ ἐκ Vaud. Ἡ Ἐλβετία ἄρα δὲν ἦτο ξένος τόπος αὐτῇ. Ἐν Κόππετ διέτριβεν ἐπὶ τοῦ ὀρίου τῶν δύο ἐπαρχιῶν ὅπου ἐγεννήθησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς· τὸ πρεσβυτέριον ὅπου ἡ Κ. Curchod κατέτριψε τὴν νεότητά αὐτῆς δὲν ἦτο μακρὰν, καὶ ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τῆς λίμνης ἐβλεπε τὴν πόλιν τοῦ Καλβίνου, ὅπου ἡ Κ. Νέκερ ἐγεννήθη καὶ ἔζησε κατ' ἀρχάς. Ἡσθάνετο ἄρα τὴν ἀνάγκην νὰ λάμπῃ ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν Παρισίων, ὅπως ὁ Ναπολέων ἐλεγεν εὐφυνῶς ἅμα δὲ καὶ σκώπτων αὐτήν; Τούτου δοθέντος, ἐννοεῖ κάκιστα τὸ συμφέρον τῆς ἰδίας δόξης. « Ὅπως καταστήσῃ τελειότερα τὰ συγγράμματα αὐτῆς, λέγει μετ' αὐστηρότητος ὁ Chateaubriand, ἥρκει νὰ ἔχῃ ἐν προτέρημα ὀλιγώτερον. Ἐὰν δὲν εἶχε τὴν ὁμιλίαν τοσοῦτον ἐπαγωγὴν, θὰ ἠγάπα ὀλιγώτερον τὸν κόσμον, καὶ θὰ ἠγνόει τὰ μικρὰ πάθη. » Καὶ τῶντι οὔτε τὸν μεμονωμένον βίον οὔτε τὴν σκέψιν ἠγάπα, ὡς ὁ Καρτέσιος, ὁ Πασκάλ ὁ Σπινόζης, ὁ Λέιβνιτς, ὁ Κάντ καὶ πάντες οἱ περὶ τὸ φιλοσοφεῖν ἔξοχοι ἄνδρες. « Δὲν ἐνόησά ποτε, ἔλεγεν ἡ Κ. Νέκερ, πότε εὗρισκε καιρὸν ὅπως παρασκευάσῃ τὰ συγγράμματα αὐτῆς· ὁ τρόπος τοῦ ζῆν αὐτῆς ἀπεδείκνυε μάλιστα ὅτι οὐδὲ στιγμὴν ἀφίερου εἰς τὴν σκέψιν. Καὶ ποτε εἶπον αὐτῇ ἐν Γενεύῃ ἀφοῦ κοιμᾶσαι δι' ὅλης τῆς νυκτὸς, κινήσαι δὲ καὶ ὁμιλεῖν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, πότε ἐσκέφθη περὶ τοῦ συγγράμματος τούτου; — Ὅτε ἐκαθήμην εἰς τὸ φορεῖόν μου, ἀπεκρίθη γελῶσα. — Καὶ ὁμοίως ποτὲ πλέον τῶν πέντε λεπτῶν τῆς ὥρας δὲν ἔμενεν ἐν τῷ φορεῖῳ τούτῳ » (1).

Ἐὰν υποθέσωμεν ὅτι ἡ Κ. Στάελ ἐπεθύμει νὰ ἀνήκῃ ἔτι μᾶλλον « εἰς τὸ μέγα ἔθνος », εἶναι τὸ κατ' ἐμὲ ἔτι ὀλιγώτερον συγχωρητέον, διότι οὐδεὶς πρέπει νὰ ἐρυθριᾷ διὰ τὴν πατρίδα αὐτοῦ. Καὶ ἡ

εὐτελεστέρα καλύβη ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐχύσαμεν τὰ πρῶτα δάκρυα καὶ ἐμειδιάσαμεν τὸ πρῶτον πρὸς τὴν μητέρα ἡμῶν εἶναι ἱερὰ πρὸς ἡμᾶς. Τοῦτο δὲ εἶναι φυσικώτερον ὡςάκις ἡ πατρίς αὕτη εἶναι πεφωτισμένη γενναία καὶ ἐλευθέρα. Ὁ Ρουσώ συμπατριώτης τῆς Κ. Στάελ, εἶχε τὴν ἰδέαν ταύτην ὅτε ἔγραφεν ἐν τῇ κεφαλίδι τινὸς τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ταῦτα· « Ἰωάννης Ἰάκωβος Ρουσώ, πολίτης τῆς Γενεύης, Χριστοφόρῳ Βωμόν ἀρχιεπισκόπῳ Παρισίων, » ἀντιτάσσειν ὑπερηφάνως πρὸς τὸ ὑψηλότερον ἀξίωμα τῆς γαλλικανικῆς ἐκκλησίας τὴν ιδιότητα αὐτοῦ ὡς μέλους δημοκρατίας. Ἐπεθύμουν νὰ ἡσθάνετο καὶ ἡ Κ. Στάελ τὰ εὐγενῆ ταῦτα αἰσθήματα, νὰ ἐλησμονεῖ ἄνευ πόθου παρὰ τὰς εὐφροσύνας τῆς Δεμάν ὄχθας τὴν πρωτεύουσάν αὐτῆς καὶ τοὺς ὑπηκόους αὐτῆς (1), τοὺς ὑπηρέτας καὶ τοὺς λάτρεις αὐτῆς· καὶ τότε δὲν ἤθελεν ἐκτεθῆ εἰς τοὺς δηκτικὸς σαρκασμοὺς τοῦ κυρίου.

Δυστυχῶς ὁμοίως τὴν ἰδιοτροπίαν ταύτην εὕρισκόμεν καὶ εἰς ἄλλους. Ὀλίγους βλέπομεν ἀποφασίζοντας νὰ μὴ ἀνήκωσιν εἰς μέγα κράτος· ἀλλὰ τοῦτο μαρτυρεῖ μικρὸν νοῦν. Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἰβραῖτοι ἦσαν μικρότατοι λαοί· ἀλλ' ἐκεῖ ὅπου κατέκουν καὶ ὁ τελευταῖος τῶν πολιτῶν ἤθελε φρίξει καὶ μόνον ἀναπολῶν νὰ γίνῃ ὑπήκοος τοῦ « βασιλέως τῶν βασιλέων » ἢ τῶν Φαραῶ, υἱῶν τοῦ ἡλίου. Διὸ τὰ ἐλάχιστα ταῦτα ἔθνη ἔδωκαν εἰς τὸν κόσμον φιλολογίαν, φιλοσοφίαν, τέχνας καὶ θρησκείαν, ἐνῷ τὰ ἀπέραντα κράτη τῆς Βαβυλώνης καὶ τῆς Περσεπόλεως αὐλικοὺς καὶ δούλους μόνον παρήγαγον.

Ἡ Κ. Στάελ, ἀποδιωχθεῖσα τῆς Γαλλίας καὶ πεισθεῖσα ὅτι δὲν ἐδύνατο ἔνεκα τῶν περιστάσεων νὰ γείνῃ ἐκ νέου κάτοικος τῶν Παρισίων, ἀπεφάσισε νὰ γείνῃ προσωρινῶς κάτοικος τῆς Vaud καὶ νὰ διατρίψῃ ἐν Κόππετ μέχρι τοῦ 1812 ἔτους (2).

ΚΕΦ. ΚΓ'.

Ἡ Κ. Στάελ ἐν Κόππετ.

Ὅτε περὶ τὴν Κ. Στάελ συνήρχοντο οἱ λογάδες τῆς κοινωνίας (1810), ἡ Γαλλία δὲν ἦτο μᾶλλον ἐλευθέρα ἢ ἐπὶ Λοδοβίκου ΙΔ'. Καὶ ἀνείχετο μὲν ὁ δεσπότης τὴν διαφορὰν τῶν θρησκευμάτων, οὐδενὶ ὅμως ἀνεγνώριζε τὸ δικαίωμα τοῦ συζητεῖν τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἐλβετία, εἰ καὶ δὲν εἶχεν ἀληθῆ ἀνεξαρτησίαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ « Μεσιτίου », σφετερισθέντος πολλὰ μέρη τῆς χώρας αὐ-

(1) Αἱ ἀνωτέρω φράσεις ἀνάγονται εἰς περίεργόν τινα διάλογον μεταξὺ τοῦ Ναπολέοντος καὶ τοῦ Αὐγούστου Στάελ, ἐντὶνα διηγέται ὁ Bourienne.

(2) Ὅτε ἐδημοσίευσεν τὴν Γερμανίαν ἐπισκέψθη τὴν Γαλλίαν· ἀλλ' ἔπαθε καὶ νέας δυσχερεσίας.

τῆς, ἐπιτηροῦντος πᾶν αὐτῆς κίνημα, καὶ ἐπιβάλλοντος αὐτῇ βαρεῖς φόρους, ἀπέλαυνεν ὁμως ἐλευθερίας τινός, οὐκ ὀλίγοι Γάλλοι κατέφυγον εἰς Κόππετ. Πλὴν τούτου, ἡ εὐρωπαϊκὴ ὑπόληψις τῆς Κ. Στάελ, τὸ σπάνιον γόητρον τῆς ὁμιλίας αὐτῆς, τὸ μῖσος κατὰ τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας, εἴλκυσαν ἐκεῖ πολλοὺς ἄνδρας διακεκριμένους, σπεύδοντας νὰ ἴδωσιν ἐκ τοῦ ἐγγύς τὴν ὀνομαστοτέραν γυναῖκα τῶν χρόνων ἐκείνων, τὸν συγγραφέα, ὃν δὲν ἴσχυσε νὰ καταπλήξῃ ἡ λαμπρότης τοῦ ἀνδρός ἐκείνου, οὐ τινος καὶ τὰς ἐλπίστας ὁρέξεις ἐλάτρευον οἱ ἡγεμόνες, « οὐ τινος, κατὰ Béranger, καὶ ἡ κόνις τῶν ποδῶν φαίνεται ἐπὶ ἐπὶ τῶν διαδημάτων τῶν βασιλέων. »

Αἱ διάφοροι πολιτικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ δόξαι αἵ τινες διέσχίζον τότε τὴν Εὐρώπην, εἶχον πᾶσαι ἀντιπροσώπους ἐν Κόππετ. Ὁ Κ. Ματθαῖος Μομμορχανσὺ, ὁ Κ. Διδὼν, ὁ βαρόνος Vogt, ὁ Κ. Μονλοζιέ, ὁ A. W. Schlegel (1), καὶ ὁ Κ. Σισμάνδης παρίστασαν διαφόρους θρησκευτικὰς, φιλοσοφικὰς καὶ φιλογικὰς δόξας. Μεταξὺ δὲ τῆς συγκρούσεως τῶν δοξασίων τούτων, ἡ οἰκοδόσπουνα δὲν ἔκρυπτε τὴν πρὸς τὰ τῶν διαμαρτυρομένων κλίσιν αὐτῆς. Παρίστατο συνεχῶς εἰς τὴν ἱερουργίαν τῶν Καλδινιστῶν, καὶ ἔχαιρεν εἰς ἄκρον ὅτε συνωδεύετο ὑπὸ τῶν ἐνδόξων αὐτῆς ξένων. Ὀλίγον μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ *Génie du christianisme* ὁ Chateaubriand ἠναγκάσθη ν' ἀκούσῃ ἐνθουσιώδη ἐπαινον τῆς μεταρρυθμίσεως. « Ἄ κυρία! ἐπεφώνησεν ὁ Ρενέ, ἀφοῦ ἐτελείωσεν ἐκείνη, ἂν ὁ Καλδίνος ἐπανήρχετο εἰς τὴν ζωὴν καὶ ἐκάθητο ἀντ' ἐμοῦ ἐνταῦθα, πόσον ἀγαλλόμενος ἤθελεν ἀκούσει ὁμῶς! »

Δύω ἐκ τῶν ἐν Κόππετ ξένων ἔγραψαν τὴν εἰκόνα τῆς Κ. Στάελ.

« Πᾶσαι αἱ κινήσεις αὐτῆς ἦσαν χαρίσσαι, λέγει ἡ Κ. Necker de Saussure. Ἡ ὄψις αὐτῆς, εἰ καὶ μετρίως ἤρεσκεν, εἴλκυεν ὁμως κατὰ πρῶτον καὶ προσήλου μετὰ ταῦτα τὰ βλέμματα, καθύσον ἡρμήνευε τὴν ψυχὴν αὐτῆς σπανιώτατόν τι πλεονέκτημα ἀνεπτύσσετο, οὕτως εἰπεῖν, αἶφνης εἶδός τι κάλλους διανοητικοῦ καὶ ἀπροσδόκητος ἐξήστραπτεν ἡ περίνοια διὰ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς, εἰς ἄκρον μεγαλοπρεπῶν. Λαμπρὸν πῦρ ἀνέφλεγε τὸ βλέμμα καὶ ὡς ἀστραπὴ προανήγγελλε τὸν κεραυνὸν τοῦ λόγου αὐτῆς· τὸ ὑπόπαχυ τοῦ σώματος καὶ τὸ εὐσταθές τοῦ ἥθους, καθίστασαν ἐντονωτάτην καὶ ἰδιαζόντως εὐσταθῆ τὴν ὁμιλίαν αὐτῆς. Εἶχε τι δραματικόν. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐνδυμα αὐτῆς, εἰ καὶ σεμνόν, ἦτο μᾶλλον φαντασιώδες ἢ σύμφωνον πρὸς τὸν συρμόν. Εἶχε δὲ καὶ τοὺς βραχίονας ὥραιότατους καὶ λευκοτάτους » (2).

Ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι ἀτελεστάτη, διότι δὲν παρί-

σταται ὁλόκληρος ἡ ψυχὴ. Ἀλλ' ὀλίγα τινὰ ἐκ τοῦ *Αἰδοῦ* ἔστις βεβαίως δὲν δύναται νὰ κατακριθῇ ἐπὶ ἐνθουσιασμῷ, συμπληροῦσι θαυμασίως αὐτήν.

« Αἱ δύο ἐπικρατέστεραι ἀρεταὶ τῆς Κ. Στάελ ἦσαν ἡ ἀγάπη καὶ ἡ εὐσπλαγχνία. Ἦς καὶ πάντες οἱ ἐξοχοὶ νόες, ἡγάπα καὶ αὐτὴ περιπαθῶς τὴν δόξαν, καὶ, ὡς πᾶσαι αἱ γενναῖαι ψυχαί, ἀνεφλέγετο ὑπὸ διαπύρου ἔρωτος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Καὶ ὁμως τὰ δύο ταῦτα ἀκατάσχετα καὶ φλογερὰ αἰσθήματα ὁσάκις δὲν ἐπολεμοῦντο ὑπ' ἄλλου, ἐνέδιδον ἐν ἀκαρεῖ εὐθύς ὡς εὐτελεστάτη τις περίστασις ἀντέτασεν αὐτὰ εἰς τὴν εὐτυχίαν ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἡγάπα, ἢ ὅτε ἡ θεὰ πάσχοντος ἀνθρώπου ὑπενθύμιζεν αὐτῇ ὅτι ὑπῆρχεν εἰς αὐτὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἱερώτερόν τι καὶ τῆς αἰσίας ἐκβάσεως ζητήματος ἢ τοῦ θριάμβου δοξαίας τινός » (1).

Ἀπαυδήσασα ἔνεκα τῶν καταδιωγμῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀστυνομίας ἐδραπέτευσε τὸ 1812 ἔτος, καὶ περιῆλθε τὴν Γερμανίαν, τὴν Ρωσσίαν καὶ τὴν Σουηκίαν πρὶν ἢ καταφύγῃ εἰς Ἀγγλίαν, καὶ κατὰ τὰς ἐκδρομὰς αὐτῆς ἐκήρυττε σταυροφορίαν κατὰ τοῦ δεσπότου τῆς Εὐρώπης. Εἶδε δὲ ἐπὶ τέλους εὐχαρίστως αὐτὸν καταβληθέντα δις ὑπὸ τῶν συμμαχούντων ἐθνῶν καὶ ἐπανελθοῦσα εἰς Παρισίους ἀνέλαβε τὸ σκήπτρον τοῦ λόγου.

ΚΕΦ. ΚΑ΄.

Τὰ τέχνα τῆς Κ. Στάελ.

Τὰ τέχνα τῆς Κ. Στάελ ἔμειναν πιστὰ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν γραμμὴν, ἧς τινος εὐρίσκομεν τὸν τύπον ἐν τῇ Γερμανίᾳ, καὶ ἐν τῷ ἄλλῳ συγγράμματι τῷ *Περὶ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως*. Ὁ ζήλος ὁμως αὐτῶν ὑπὲρ τῆς μεταρρυθμίσεως ἐγένετο ἐνθερμότερος, καὶ τὰ ἔργα ὅσα διεπράξαντο τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας ὑπῆρξαν πολυπληθέστερα ἢ δούκησα de Broglie κατέλιπεν ἔνεκα τοῦ δραστηρίου αὐτῆς προσηλυτισμοῦ μνήμην ἀπεχθῆ πρὸς τὸν γαλλικὸν ἰησουϊτισμόν. Ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς, ὁ βαρόνος Αὐγουστος Στάελ, ἐπρέσβευσε μετὰ πολλοῦ ζήλου τὰς αὐτὰς ἀρχάς. Ἀντὶ δὲ νὰ στρέφῃ ἀδιακόπως τὰ βλέμματα πρὸς τοὺς Παρισίους, ὅπως καὶ ἡ συγγράψασα τὴν *Korinnar*, ἐπραξεν φρονιμώτερον ἀναδειχθεῖς πολίτης ἀφωσιωμένος εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Vaud. Κατέστησε τὸ ἐν Κόππετ ὑποστατικὸν αὐτοῦ ἄλλο σχολεῖον γεωργίας. Πάντες οἱ γεωργοὶ ἦσαν βέβαιοι ὅτι ἤθελεν ὑποδεχθῆ αὐτοὺς μετὰ φιλοφροσύνης ὅλως δημοκρατικῆς. Καὶ ἐνῷ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἡγάπα πολλάκις παιδαριωδῶς τὰς ματαίας διατριβὰς, αὐτὸς « ἡγάπα τοὺς ἀγροὺς καὶ ἐνέπνεε καὶ εἰς ἄλλους τὴν ἀγάπην αὐτῶν. » (1)

(1) Διδάσκαλος τοῦ υἱοῦ τῆς Κ. Στάελ.

(2) M. Necker. Notice.

(1) Benjamin Constant. *Mélanges*.

(2) Dr. Monnard.

ἀνεκούφιζε προθύμως τοὺς πάσχοντας χωρικούς, ὡδήγει αὐτοὺς δι' ἀδελφικῶν συμβουλῶν, ἢ καὶ συνέτρεχε διὰ χρημάτων, διὰ τοῦ νοῦς καὶ διὰ τῆς καρδίας, ἐννοῶν θυμασίως τὰ σπουδαιότατα καθήκοντα τὰ πρὸς πάντας ἐπιβαλλόμενα ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς ἀδελφότητος. Ἐκ τῶν κυριωτέρων αὐτοῦ μεριμνῶν ἦτο ὁ φωτισμὸς τοῦ λαοῦ διὰ διδασκαλίας πρακτικῆς τε καὶ ἐλευθερίου. Καὶ τῷ ὄντι ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία εἶναι πάντῃ ἀδύνατος ἐνόσω τὰ πλήθη εἰσὶν ἀμαθῆ καὶ ἐνθεομανῆ. Διὸ ἐθεώρει τὴν ἐλευθερίαν ὡς σκοπὸν πρὸς ὃν πρέπει ν' ἀποβλέπωσιν ἀδιακρόπως αἱ νεώτεροι κοινωνίαι. Ἐφαρμόζεται δὲ καὶ εἰς αὐτὸν, ὅ,τι ἔλεγε περὶ τοῦ πρὸς μητρὸς αὐτοῦ πάππου· « ἡ μετὰ προσοχῆς παρατήρησις τῶν ἀνθρώπων, ἡ μετὰ σταθερότητος μελέτη τῶν θεμελιωδῶν ἀληθειῶν, ἐφ' ὧν ἐρείδεται ἡ κοινωνία, εἶχον πείσει αὐτὸν ὅτι ἡ ἐλευθερία ἦτο ἡ μόνη ἰσχυρὰ ἐγγύησις τῆς ἠθικότητος τῶν κυβερνήσεων καὶ τῶν ἐθνῶν. »

Τοιαῦτα εἶναι αἱ ἀρχαὶ ὅσας ἀπαντῶμεν ἐν τοῖς πονήμασι τοῦ θαράνου Στάελ, ἐν τῇ Notice sur M. Necker (Παρίσι. 1820) καὶ ἐν ταῖς Lettres sur l'Angleterre (Αὐτ. 1825). Κατ' αὐτὸν, χριστιανοὶ εὐλικρινεῖς ἦσαν ὅσοι κατεγίνοντο ν' ἀποδώσωσιν εἰς τε τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν κοινωνίαν τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ἀξιοπρέπειαν. Ὅπως δὲ κατορθωθῇ τὸ μέγα τοῦτο ἔργον, ἔπρεπε ν' ἀπαλλαχθῇ ὁ λαὸς ἀπὸ τῆς ἐνδείας διὰ τῆς φιλεργίας, ἀπὸ τῆς κακοηθείας διὰ τῆς εὐαγγελικῆς ἠθικῆς καὶ ἀπὸ τῆς δουλείας διὰ τῆς διαδόσεως τῶν φώτων. « Δὲν ἀποτελοῦσιν, ἔλεγε πολλὰ ὀρθῶς, τὴν ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν δύναμιν ἐνός τινος ἔθνους, ἀριθμὸς τις ἀνδρῶν πεπαιδευμένων βαθυνῶν, τολμηρῶν φιλοσόφων ἢ καὶ εὐφυῶν θεωρητικῶν· ἡ δύναμις αὕτη συγκροτεῖται ἐκ τῶν μεσαιῶν φώτων, ἐκ τῆς γενικῆς γνώσεως τῶν πρακτικῶν ἀρχῶν καὶ θεσμοθεσιῶν, εἰς ἃς ἀνήκει ἡ διεύθυνσις τῶν ἀνθρωπίνων ὑποθέσεων. »

Ζήσας βραχὺν μὲν ἀλλ' εὐεργετικώτατον βίον ὁ ἄξιος διάδοχος τῆς Κ. Στάελ, ἀπέθανεν ἐν Κόππετ ἡλικίαν ἄγων τριάκοντα ἑπτὰ ἐτῶν. Τελευταίαν δὲ εὐχὴν ἀπέτεινε πρὸς οὐρανὸν ὑπὲρ τοῦ Pays-de-Vaud καὶ τῆς Ἑλβετίας εἰπὼν πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν δακρύοντας· « Εὐχεσθε μετ' ἐμοῦ ὑπὲρ τῆς ἐπαρχίας καὶ τῆς πολιτείας ταύτης » (1).

ΚΕΦ. ΚΕ'.

Ὁ νιῶνός τῆς Κ. Στάελ καὶ ἡ ἀνατολικὴ Ἑκκλησία.

Ἀναγινώσκοντες τὰ συγγράμματα τοῦ πρίγκηπος Ἀλβέρτου de Broglie, εὐρίσκομεν ἐν αὐτοῖς τὴν δι-

πλὴν ἐπιβρόχον τῆς τε Γενεύης καὶ τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ προμήτορος. Ὁ πρίγκηψ ὑπῆρξε κατὰ πρῶτον διαμαρτυρόμενος ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν εἰς Ῥωμαῖον καθολικόν, καὶ ἐδοκίμασεν, ὅτε ἤρχισεν ὁ φιλολογικὸς αὐτοῦ βίος, νὰ κατασταθῇ οἶανει ἀντιπρόσωπος τῆς δειλῆς καὶ ἀλόγου μεταρρυθμίσεως, ἥτις ὠνομάσθη γαλλικανισμός, ἥτοι ἔτυχεν ἐπωνυμίας δεικνυσούσης τοὺς παρὰδόξους δισταγμοὺς καὶ τὰς διηνεκεῖς ἀσυνεπείας τῶν συμπολιτῶν τοῦ Bossuet καὶ τοῦ Πασκάλ. Δυστυχῶς ὁμῶς τὸ βάθρον ἐφ' οὗ ἐπάτησεν ὁ ἑγγονος τῆς Κ. Στάελ εἶχεν ὑποσκαφῇ πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰησουϊτισμοῦ, οὗ τινος ὁ Κόσμος (ἡ πρῶτη Οἰκουμένη) εἶναι τὸ κύριον ὄργανον. Ἡ Νέα ἐπιθεώρησις, τὴν ὁποίαν ὁ νέος συγγραφεὺς, ἀπεπειράθη ν' ἀντιτάξῃ εἰς τὸν δραστήριον προσηλυτισμὸν τῆς μαρίδος τῶν μοναχῶν δυσπρόστησε καὶ τοὺς ὑπερορίους καὶ τοὺς μεταρρυθμιστάς. Μάτην ὁ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ τούτου συγγράμματος ἔλεγεν εἰς τοὺς ὁμοθρήσκους τῆς Κ. Στάελ· « Εἰμὶ πτηνόν· ἴδετε τὰ πτερὰ μου » καὶ πρὸς τοὺς φίλους τῶν Κ. K. Veuillot καὶ Nicolas, « Εἰμὶ ποντικὸς· ζήτωσαν αἱ γαλαί » ἡ τετριμμένη αὕτη λεκτικὴ δὲν εὐδοκίμησεν· τί ἀπελείπετο λοιπὸν τῷ ἀπογόνῳ τῆς Κορίνθης; νὰ δεχθῇ εὐλικρινῶς ἡ τὴν ἐλευθερίαν ἐρευνᾶν ἢ τὴν ἀρχὴν τῶν ὑπερορίων. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐνεκολπώθη τὸ δεύτερον τοῦτο· διότι βλέπωμεν αὐτὸν σήμερον συνεργάτην ἐν τῷ Correspondant τοῦ κόμητος Falloux, τοῦ προμάχου τούτου τοῦ ἐστεμμένου δημίου, ὃν τινα ἡ Ῥώμη ἐνομάζει « Ἅγιον Πῖον Ε' ». »

Ἐν τινι πονήματι τὸ ὅποσον ὁ πρίγκηψ Broglie ἐδημοσίευσεν τὸ 1856, ἐνόμισεν ὅτι ἤθελεν εὐκρεστήσει τοὺς νέους αὐτοῦ φίλους ἀντιτάσσων « τὴν δουλосύνην τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν ὑπερήφανον ἀνεξαρτησίαν τῆς Ῥώμης. » Τὸ κατ' ἐμὲ δὲν ἀφῆκα ἀνεξέλεγκτον τὴν φράσιν ταύτην. Ναὶ μὲν δὲν παραγνωρίζω τὰ σφάλματα τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας, φρονῶ ὁμῶς ὅτι ἀξιολογώτατην ὑπηρεσίαν ἀπονέμει αὐτῇ ὅς τις δίδῃ ἀφορμὴν νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν βδελυρὰν ἐξουσίαν τὴν ποτίσασαν διὰ χειμάρρων αἵματος τὴν γῆν τῆς Δύσεως. Δι' ὃ καὶ δὲν ἐδυσκολεύθην ν' ἀποδείξω τὸ 1857 ἐν τῷ Spectateur de l'Orient (Les Orientaux et les Papautés), ὅτι οἱ ἔπαινοι οἱ δαψιλευόμενοι εἰς τὴν Ῥώμην ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῆς Ἑκκλησίας καὶ τῆς αὐτοκρατορίας κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, εἶναι πάντῃ ἀνάξιοι αὐτῆς. Ἄλλως τε, ἀντικρούων τὸν ἑγγονον τῆς Κ. Στάελ, ἐπικαλοῦμαι τὰς ἀρχὰς αὐτῆς τῆς ἐνδόξου γυναικός. Τὰς ἀρχὰς ταύτας δὲν πρέπει ν' ἀφήσῃ νὰ προσβάλλωνται οἱ τελευταῖοι πρόμαχοι τῆς Παποσύνης. Ἐλπίζωμεν δὲ ὅτι ὁ ἀρχαῖος διευθυντὴς τῆς Νέας ἐπιθεωρήσεως θέλει ποτὲ μάθει μελετῶν πρα-

(1) Ὁρα Lettres sur l'Angleterre, 97—98.

ατικώτερον τὰ συγγράμματα τῆς Κορίνθου, καὶ ἀναπολὼν τὰς παραδόσεις τῆς εὐγενοῦς αὐτοῦ μάμης, τῆς δραστηρίου ταύτης πολεμίας τῆς Ῥώμης, ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς θρησκείας, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς πολιτικῆς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συμβιβασθῇ ἡ ἐλευθέρω ἐρευνα μετὰ τῶν ἀξιώσεων τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας. Ὁ Κ. Broglie, ὅστις ἐπιθυμεῖ ἐλευθέρως διωργνωμένην τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, θέλει λοιπὸν νὰ ὑποβάλλῃ τὴν χριστιανικὴν κοινωνίαν εἰς τὸ σύστημα τῆς Ῥώμης;

Ἡ Οἰκουμένη ἐνόμιζεν ὅτι ἐξέδριζεν αὐτὸν λέγουσα ὅτι «τὸ αἷμα τοῦ Νέκερ κυκλοφορεῖ ἐν αὐτῷ». Ἐγὼ ὅμως λαμβάνω τὸ θάρρος νὰ ἐπαναλάβω τὴν φράσιν ταύτην ὡς ἐνίσχυσιν ἀδελφικὴν τε καὶ χριστιανικὴν.

ΔΩΡΑ ΙΣΤΡΙΑΣ.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΣΥΛΛΟΓΗ

λέξεων φράσεων καὶ παροιμιῶν.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 333.)

Μουσουλιάζει (τρ. πρ.) Ἐμουσούλλισε, ἐχόρτισεν ἢ ἐκορέσθη ἐκ τοῦ φαγητοῦ.

Μουσταλευρέα. Ἡ παρ' ἄλλοις **Μουστόπητα**. Εἶδος πολτώδους μίγματος ἐξ ἀλεύρου καὶ μούστου.

Μουστάρι (τὸ). Καλεῖται ὁ πλήρης γάλακτος μαστός τῶν αἰγῶν ἢ προβάτων ἢ ἀγελάδων.

Μουστρούχα (ἡ). Εἶδος φίμου πλεκτοῦ δι' οὗ περιβάλλεται τὸ στόμα τῶν βοῶν διὰ νὰ μὴ βόσκωσι. Λέγεται καὶ περιφρονητικῶς ἐπὶ δυσειδοῦς γυναικός. «Ἴδὲς τὴν Μουστρούχα τὴν στρίγγλα»!

Μουτζουδέα ἢ Μουζουδέα. Ἡ παρ' ἄλλοις **Μουτζούρα** καὶ **Μουτζουδεύω** (ῥῆμ.) **Μουτζελώνω** ἢ **χρίω** μὲ μουτζούρες, λερόνω.

Μουχτερικό (τὸ) καὶ **Μουχτερικά** καλοῦνται οἱ χοῖροι καὶ ἰδίως τὰ χοιρίδια.

Μούχτι. (ἐπίρ.) Πολὺ εὐθηνὸν ἢ εἰς εὐτελεστάτην τιμὴν «τὸ πῆρε μούχτι». τουτ. πολλὰ εὐθηνά.

(*) **Μπαμπούζαλη**. (ἡ) Ὁ ἐπὶ τῶν φορεμάτων ἐπιτιθέμενος χνοὺς ἢ κόνις.

Μπάκας. Περιφρονητικῶς λέγεται ὁ κάτωχρος καὶ ἰσχνὸς ἢ ὁ σπληνιάρης, καὶ **Μπάκα** λέγ. κοινῶς ἡ νταλάκα. § Καὶ εἶδος παιγνιδίου.

Μπάτσος. Ὁ παρ' ἄλλοις **πάταρος**, ἢ **φοῦσκος** τὸ **ράπισμα** (**Soufflet**.) Ἰδὲ καὶ **χάστουκας** ἢ **χαστούκι**.

(*) Σημειωτέον ὅτι ἀπασα αἱ ἐκ τοῦ μπ ἢ ντ ἀρχόμεναι λέξεις προφέρονται ὡς τὰ ἰταλικά b καὶ d.

Μπαινοβάνω, ἐμβάζω καὶ ἐβγάζω συνεχῶς, καὶ **μπαινοβγαίνω** ἐμβαίνω καὶ ἐβγαίνω συχνά, ἢ **συχνομπαινοβγαίνω**.

Μπήγω καὶ **Μπήχνω** ἐμπήγω (**ficher, enfoncer**).

Μπήζω. «ἐμπηξε ταῖς φωναῖς» τουτ. ἐξεφώνησε, ἢ ἐβγαλε ταῖς φωναῖς. «Σοῦ ἐμπηξε φκὴ» τουτ. ἔραγε τοσοῦτον.

Μπίμπικας καὶ **μπιμπίκι**. Τὸ πτίλωμα τῶν νέων πτερῶν τῶν πτηνῶν. **μπιμπικάει**, ἐβγάζει **μπιμπίκια**, τουτ. ἀρχίζει ἤδη νὰ ἀναφύηται τὸ πτερόν.

Μπιστιοῦ (ἐπίρ.) Ἡ πίστωση τῶν ἀγοραστῶν. «ἀγόρασε μπιστιοῦ» (**credit**). Τὸ Τουρκ. **βερεσιέ**.

Μποκάρι. Τὸ σύμπλεγμα τῶν κουρευθέντων μαλλίων τῶν προβάτων καὶ **μποτάρι** ὁ μισθὸς ἢ τὸ ξαντόν. (*)

Μπόλια (ἡ). Τὸ γυναικεῖον περικάλυμμα τῆς κεφαλῆς, καὶ **μπόλια** ἢ **Σφουρικτόμπολια** (τὸ μάκτρον) τὸ παρ' ἄλλοις **πεσκίρι** ἢ **πετσέτα**.

Μπορτός ἢ **μπερτός** καὶ **μπερτουῖνος**, ἀντὶ αὐτοῦ ὁ τάδεξ ἢ ὁ δεῖνα, ἢ ὁ λεγόμενος καὶ ἡ **μπορσατὴ** ἢ **δεῖνα**.

Μπουμπούρι (τὸ). Ὁ σωλὴν καὶ ῥῆμα **μπουμπουρίζει** καὶ **μπουμπουρίσμα**, ἀντὶ **βοοβουρίζει** καὶ **βουητό** ὁ ἐκ τοῦ σωλῆνος προερχόμενος ἤχος.

Μπούμπουρας. Ὁ παρ' ἄλλοις **Μπάμπουρας** πεποιημένη λέξις ὁ κηφὴν καὶ **μπουμπουρσκέφαλος** ἢ **μπουμπουρμέφαλος** ὁ εὐήθης ἢ **μπουνταλάς**.

Μπουρέα (ἡ). Ἡ πυγμή, τὸ γρονθοκόπημα ἢ **μπουνλά** παρ' ἄλλοις λεγομένη καὶ **Γροθία**.

Μπουκίνα (ἡ). Ἡ **Βουκίνα** ἢ **θούκινο** ἢ **πορφύρα** ἢ **θαλασσία κογχύλη**. Καὶ ῥῆμα **Μπουκινίζω** ἢ **κάρνω** **Μπούκινο** τουτ. **δικαυαλίζω** ἢ **δικαυαλίζω** ἀπόκρυφόν τι. Διὰ τῆς **Βουκίνας** κράζουσι καὶ τοὺς εὐλαθεῖς εἰς τὰ ἐξωκλήσια.

Μπουρμπουλά (ἡ). Ἀγγεῖον πήλινον στενόστομον γουργουρίζον τὸ πόσιμον ὕδωρ. **Κουκλουκιρῇ** ἐν Ῥόδῳ λέξ. πεποιημένη. Καὶ **μπουρμπουλάρω** **ξεπλύνω** τὰ γούλλα ἢ τὸ στόμα διὰ γουργουλισματος ὕγρου τινος. (**)

Μπουρίκλα (ἡ). Ἡ κοινῶς **Τσότρα** καλουμένη — Εἶδος ξυλίνου ἀγγείου στρογγύλου πεπισμένου. Ἡ παρ' ἄλλοις **πλόσκα**.

Μπουρίσσω. Καλλῶ ἢ μεταδίδω τὸ κολλητικὸν νόσημα, «ἐμπόριζε τὴν ψώρα».

Μπούτι. Καλεῖται τὸ σαρκώδες μέρος τῶν ἐμπροσθίων ἢ ὀπισθίων ποδῶν τῶν ζώων τὸ ἐκλεχθὲν πρὸς μαγείρευσιν.

Μπουχάλα, ἡ ὡς δρόσος κατερχομένη ψιλὴ βροχή καὶ ῥῆμα **μπουχῶ** ἢ **μπουχίζω** — **περιβρέχω** ἢ **βαν**

(*) Ἐκ τοῦ ἀρχαίου π ό κ ο ς. ΣΗΜ. ΠΑΝΔ.

(**) Καὶ οἱ ἀρχατοὶ γ ο ρ γ ὁ ρ α ἐν ᾧ πιθανῶς τὸ ὑ προῦφέρετο ου. ΣΗΜ. ΠΑΝΔ.